

LAUSUNTO

Helsinki 21.8.2026

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Viite: Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveysministeriön täydentävä esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Asia: VN/22496/2026 – kirjallinen lausunto

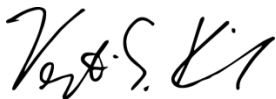
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on lähes 250 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä noin 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja:

erityisasiantuntija Erja Saarinen, erja.saarinen@soste.fi, 050 433 4202

lakimies Kirsi Väättäminen, kirsi.vaatamoinen@soste.fi, 040 839 7913

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

Täydentävä hallituksen esitys pyrkii parantamaan aiemmin annettua lakiesitystä, mutta jättää edelleen asioita epäselviksi. Siinä myös näkyvät jo aiemmilla lausuntokierroksilla esille nousseet perusongelmat ja ristiriidat.

SOSTE korostaa, että esitystä on vielä täsmennettävä:

1. Laista on käytävä selväksi, että asiakkaan oikeus riittäviin ja yksilöllisiin tarpeisiin vastaaviin palveluihin turvataan, vaikka hän kieltäytyisi teknologialla tarjottavasta palvelusta. Esityksen mukaan asiakkaalla olisi oikeus kieltäytyä teknologiana tarjottavasta palvelusta, mutta ei ehdotonta oikeutta vaatia tiettyä palvelua. Esityksen mukaan hyvinvointialue turvaisi asiakkaan palvelut kussakin tilanteessa käytettävissä olevien voimavarojensa puitteissa. Lain ei pidä mahdollistaa sitä, että hyvinvointialueen niukkojen voimavarojen säästämiseksi asiakas pakotetaan valintatilanteeseen, jossa hän joutuu joko ottamaan vastaan teknologiaa, jota hän esimerkiksi pelkää, tai jättämään ilman tarpeisiinsa vastaavaa apua.
2. Sosiaalihuoltolakiin ehdotettujen pykälien 47 a-c eroja ja eri perusoikeuksien punnintaa toisiaan vasten on edelleen vaikea hahmottaa ja ne vaatisivat vielä tarkennuksia.

47 a §:ää sovellettaisiin kotona tai asumispalveluissa asiakkaan säännönmukaiseen ohjaamiseen, avustamiseen ja auttamiseen reaaliaikaisella kuva- tai ääniyhteydellä. Yhteyden avaisi asiakas, mutta sen voisi avata myös toimintayksikön henkilökuntaan kuuluva. Yhteydestä olisi sovittu asiakkaan kanssa ja sen avaamisesta olisi ilmoitettava. Saniteettitiloja ei ole rajattu ulkopuolelle, kuten pykälissä 47 b-c. Kotiin ulottuva säännönmukainen yhteydenpito kuva- ja ääniyhteyksineen voi ulottua myös perheenjäseniin. Myös heidän suostumuksensa teknologian käyttöön tulisi saada: kyseessä ovat myös heidän oikeutensa yksityisyyteen, perhe-elämään ja kotirauhaan.
3. 48 § koskee teknistä laitevalvontaa sosiaalihuollon toimintayksiköiden yhteisissä tiloissa. Sitä saisi toteuttaa silloin, kun se on tarpeen asiakkaiden terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseksi. Pykälässä on syytä selvittää, onko valvonnan oltava tarpeen kaikilla asiakkailla. Jos se ei ole kaikilla tarpeen, onko perusteltua, että kaikki ovat sen kohteena?

SOSTE katsoo, että lain aikaansaamisen tärkeydestä huolimatta sen voimaantuloa olisi syytä siirtää, jotta lakiesitystä saadaan täsmennettyä, laki saadaan sovitettua yhteen sosiaalihuoltolakiin esitettyjen muiden muutosten kanssa ja jotta perusteelliset lain soveltamisohjeet saadaan tehtyä ennen lain voimaantuloa.

Koska sääntely on perusoikeusherkkää ja sitä viedään käytäntöön tiukassa taloustilanteessa, jossa koko ajan kehittyvästä teknologiasta odotetaan säästöjä, on erittäin tärkeää seurata lain toimeenpanoa erityisesti palvelunkäyttäjien näkökulmasta. Tätä vaikeuttaa se, että toimien kohteena olevia ihmisiä edustavien järjestöjen mahdollisuudet seurata ja tuoda esiin palveluiden käyttäjien näkökulmia, epäkohtia ja kehittämisehdotuksia heikkenevät oleellisesti sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksiin tällä hallituskaudella tehtävien 50 prosentin valtionavustusleikkausten ja niiden saamiseksi ehdotettujen uusien kriteerien vuoksi. Tämä on huolestuttavaa haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien näkökulmasta.

SOSTE korostaa, että täydentävässä esityksessä näkyvät edelleen aiempien esitysten yhteydessä esille nousseet ristiriidat ja ongelmat:

1. Asian sääntely on tehty väärässä järjestyksessä: teknologiaa on käytetty pitkään ja uutta teknologiaa otetaan koko ajan käyttöön, mutta asiaa koskeva lainsäädäntö on puuttunut. Tästä näkökulmasta lakiesitys on tärkeä ja se tulisi saada nopeasti voimaan. Tärkeään esitykseen syntyy kuitenkin ongelmia, koska taustalta puuttuu kaiken pohjaksi tarvittava itsemääräämisoikeutta koskeva lainsäädäntö. Sen säätämisen tarpeellisuutta ja kiireellisyyttä ei voi korostaa liikaa. Asiakkaan itsemääräämisoikeus on kaikissa sosiaalihuollon palveluissa keskeinen.
2. Sekä asiakkaiden että myös heidän läheistensä perusoikeuksia koskettava lainsäädäntö on osin haluttu saada aikaan ja nopeasti voimaan siksi, että teknologian käytöllä voitaisiin turvata alan henkilöstön riittävyttä, vähentää henkilöstöä palveluista ja saada julkisen talouden säästöjä. Ristiriita näkyy esityksessä. Lain tasolle on saatava vaatimus siitä, ettei välttämättömyys teknologian käyttöön voi syntyä siitä, että henkilökuntaa on liian vähän.
3. Lakiesitys koskee hyvin erilaisia sosiaalipalveluiden asiakasryhmiä hyvin erilaisissa ”asumismuodoissa”, kuten kotonaan läheistensä kanssa asuvia vammaisia henkilöitä, jotka voivat tarvita palveluita koko elämänsä ajan, vanhoja ihmisiä, jotka muistisairaina tarvitsevat hoivakodin palveluita suhteellisen lyhyen jakson sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujia. Esitys ei kaikilta osin edelleenkään onnistu huomioimaan eri ryhmien erilaisia tilanteita ja teknologian erilaista roolia, esimerkiksi vammaisten henkilöiden apuvälineinä ja hoivakodissa asuvan ihmisen valvontalaitteina.
4. Sosiaalihuollon lainsäädäntöä lähdettiin tällä hallituskaudella uusimaan nopeaan tahtiin säästöjen saamiseksi ilman riittävän perusteellista, vaikutusarvioinneiltaan riittävää ja eri lakiesityksiä yhteen sovittavaa valmistelua.

Nyt käsiteltävästä esityksestä näyttää syntyvän ristiriita sosiaalihuoltolakiin esitettyjen muiden muutosten kanssa: tässä esityksessä korostetaan esimerkiksi palvelutarpeen

arvioinnin ja asiakassuunnitelmien merkitystä, mikä on tarpeen asiakkaiden oikeusturvan takaamiseksi. Samaan aikaan kuitenkin sosiaalihuoltolain muutosesityksellä haetaan henkilöstösäästöjä muun muassa juuri palvelutarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmien tekemistä sekä asiakastietojen kirjaamista keventämällä. Kun sosiaalihuoltolakiesitys keventäisi asiakastietojen kirjaamista, onko tämän lakiesityksen perusteella esimerkiksi selvää, mitkä asiakastiedot teknologiaa käytettäessä tulisi kirjata kuva- ja äänitallenteista?

Lakiesitys linkittyy myös eduskunnan käsittelyssä olevaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteista säätämiseen: Erilaisen teknologian käytöstä on saatava vaikuttavuus- ja kustannusvaikuttavuustietoa ja varmistettava, että näiden menetelmien käyttö vastaa asiakkaiden tarpeisiin, on turvallista, yhdenvertaista ja varmistaa ihmisarvon loukkaamattomuuden. Kun uutta teknologiaa otetaan koko ajan käyttöön, on varmistettava, että näiden periaatteiden toteutumista on arvioitu.

Myös lastensuojelun lainsäädäntöä uudistetaan ja vastaisuudessa on arvioitava nyt käsillä olevan esityksen suhdetta myös siihen. Tällä erää lastensuojelu on rajattu käsittelyssä olevan esityksen ulkopuolelle.